เอกสารอ้างอิง

กองวิจัยทางแพทย์ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข "การศึกษาและวิเคราะห์สถานภาพและศักยภาพของการผลิตและการใช้พืชสมุนไพรรวมทั้งความต้องการในงานวิจัยและพัฒนาในประเทศไทย," 2529.

แก้ว กังสดาลอำไพ และ วรรณี โรจนโพธิ์ "การประเมินความเป็นพิษของยาบำรุงโลหิตสตรีด้วยการทดสอบทางพิษวิทยาระยะสั้น," 2531 (เอกสารยังไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่)

ไกรสิทธิ์ ตันติศิรินทร์ และ พัทธนี วินิจจะกุล, โภชนาการและภาวะสังคม ปัญหาโภชนาการในประเทศไทย. หน้า 71-75, ทวีกิจการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร, 2525.

คณาจารย์ภาควิชาเภสัชพฤกษศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ชื่อพืชสมุนไพรและประโยชน์, หน้า 81, คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร, 2530.

นันทวัน บุญยะประภัศร (บรรณาธิการ) ก้าวไปกับสมุนไพร เล่ม 1, หน้า 94, ธรรกมลการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร, 2530 a.

————. (บรรณาธิการ) ก้าวไปกับสมุนไพร เล่ม 2, หน้า 33, ธรรกมลการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร, 2530 b.

นันทวัน ยุญยะประภัศร และ มานิต รัตนสุวรรณ, การสัมนาเรื่องการพัฒนาการใช้ยาสมุนไพรทางคลินิคและการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคเขตร้อน, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2530.

ประมวล วีรุตมเสน, สมภพ ลิ้มพงศานุรักษ์, สมหมาย พงษ์เวช, วิสุทธิ์ บุญเกษมสันติ, เพ็ญศรี กระหม่อมทอง, สำหรี จิตตินันท์, "อุบัติการและความพิการของทารกแรกคลอดในมารดาที่ใช้ยาทดสอบการตั้งครรภ์หรือยาขับประจำเดือน," จุฬาลงกรณ์เวชสาร, 24, 327-336, 2523.

พเยาว์ เหมือนวงษ์ญาติ, สมุนไพร ตอนที่ 1, คณะเภสัชศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2525.

สาคร ธนมิตต์, การวิจัยปัญหาโภชนาการและโครงการวิจัยโภชนาการชุมชนในประเทศไทย, หน้า 48-56, ศูนย์วิจัยคณะแพทยศาสตร์ รพ.รามาธิบดี และสถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพมหานคร, 2527/2528.

สุวิทย์ อารีกุล, "กรดโฟลิกในน้ำนม," โภชนาการสาร, 18, 137-140, 2527.

_____. กรดโฟลิกและวิตามินบี 12, อมรการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร, 2529.

เสงี่ยม พงษ์บุญรอด, ไม้เทศเมืองไทย, การพิมพ์ไชยวัฒน์, กรุงเทพมหานคร, 2514.

อาภรณี ไชยาคำ, "ความสัมพันธ์ของยาขับประจำเดือนและ/หรือยาทดสอบการตั้งครรภ์ต่อความพิการของทารกแรกเกิด," วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาเภสัชกรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

Barton, L.E., L.B. Bailey, and J.J. Cerda, "Folate Bioavailability as Affectedby Different Food Sources in Human Subjects," Fed.Proc., 45, 821, 1986.

Bentley, D.P., "Iron Metabolism and Anaemia in Pregnancy," Clin. Haematol., 14, 613-625, 1985.

Beutler, E., "The Common Anemia," JAMA., 259, 2435-2437, 1988.

Blocker, D.E., and S.W. Thenen, "Intestinal Absorption, Liver Uptake, and Excretion of ^{3}H-Folic Acid in Folic Acid-Deficient, Alcohol Consuming Nonhuman Primates," Am. J. Clin. Nutr., 46, 503-10, 1987.

Brittin, H.C., and C.E. Nossaman, "Iron Content of Food Cooked in Iron Utensils," J. Am. Diet. Assoc., 86, 897-901, 1986.

Chaley, H., (ed.) Food Science. 2nd ed., John Wiley, New York, 1982.

Chanarin, I., "Folate and Cobalamin," Clin. Haematol. 14, 629-640, 1985.

————. "Megaloblastic Anemia, Cobalamin, and Folate," J. Clin. Pathol., 40, 978-984, 1987.

Charoenlarp, P., "Iron Fortification of Fish Sauce in Thailand," Human Nutrition : Better Nutition Better Life (Tanphaichitr, V., V. Dahlan, V. Suphakarn and A. Valyasevi, eds.). pp. 527-530, Aksornsamai Prcoss,Bangkok, 1984.

Charoenlarp, P., S. Dhanamitta, R. Kaewvichit, A. Silprasert, C. Suwanaradd, S. Na-Nakorn, P. Prawatmuang, S. Vatanavlcharn, U. Nutcharas, P. Pootrakul, V. Tanphaichitr, O. Thanangkul, T. Vanlyapong, Thane Toe, A. Valyasevi, S. Baker, J. Cook, EM DeMaeyer, L. Garby, and L. Hallberg, "A WHO Callaborative Study on Iron Supplementation in Burma and in Thailand", Am. J. Clin. Nutr., 47, 280-297, 1988.

Clegg, M.S., C.L. Keen, B. Lonnerdal, and L.S. Hurley, "Influence of Ashing Techniques on the Analysis of Trace Elements in Animal Tissue. I. Wet Ashing," Biological Trace Element Research, 3, 107-115, 1981.

Cook, J.D., S.S. Watson, K.M. Simpson, D.A. Lipschitz, and B.S. Skikne, "The Effect of High Ascorbic Acid Supplementation on Body Iron Stores," Blood, 64, 721-726, 1984.

Crosby, W.H., "Overtreating the Deficiency Anemias," Arch. Intern. Med., 146, 779, 1986.

Dallman, P.R., "Iron Deficiency and the Immune Response," Am. J. Clin. Nutr., 46, 329-334, 1987.

Davidson, S., R. Passmore, J.F. Brock and A.S. Truswell, "Mineral," Human Nutrition and Dietetics, pp. 100-104, Churchill Livingstone, Edinburgh, 7 th ed., 1979.

Davis, R.E., "Clinical Chemistry of Folic Acid," Adv. Clin. Chem., 25, 233-294, 1986.

Fairbanks, V.F., and E. Beutter, "Iron," Modern Nutrition in Health and Diseases (Goodhart, R.S., and M.E. Shills, eds.) pp. 193-22, Lea and Febiger, Philadelphia, 6 th ed., 1988.

Friedman, I.M., H.C. Kraemer, F.S. Mendoza, and L.D. Hammer, "Elevated Serum Iron Concentration in Adolescent Alcohol User," Am. J. Dis. Child., 142, 156-159, 1988.

Gillooly, M., T.H. Bothwell, J.D. Torrance, A.P. MacPhil, D.P. Derman, W.R. Benzwoda, W. Mills, and R.W. Charlton, "The Effect of Organic Acid, Phytates and Polyphenols on the Absorption of Iron from Vegetables," Br. J. Nutr. 49, 331-342, 1983.

Hall, M.J., "Iron Added to Flour : Is it Nutritionally beneficial? Discussion Paper," J. R. Soc. Med., 81, 280-283, 1988.

Hallberg, L., and L. Rossander, "Effect of Soy Protein on Non-Heme Iron Absorption in Man," Am. J. Clin. Nutr., 36, 514-520, 1982.

Hallberg, L., M. Brune, and L. Rossander, "Effect of Ascorbic Acid on Iron Absorption From Different Types of Meals. Studies with Ascorbic-Acid-Rich Foods and Synthetic Ascorbic Given in Different Amounts with Different meals," Hum. Nutr. : Appl. Nutr., 40A, 97-113, 1986.

Helman, A.D., and I. Darnton-Hill, "Vitamin and Iron Status in New Vegetarians," Am. J. Clin.Nutr., 45, 785-789, 1987.

Herbert, V., "Recommended Dietary Intake (RDI) of Iron in Humans," Am. J. Clin. Nutr., 45, 679-686, 1987 a.

_____. "Recommended Dietary Intake (RDI) of Folate in Human," Am. J. Clin. Nutr., 45, 661-670, 1987 b.

_____. "The 1986 Herman, Award Lecture. Nutrition Science as a Continually Unfolding Story : the Folate and Vitamin B-12 Paradigm," Am. J. Clin. Nutr., 46, 387-402, 1987 c.

Herbert, V., and N. Colman, "Folic Acid and Vitamin B12," Modern Nutrition in Health and Diseases (Goodhart, R.S., and M.E. Shills, eds.) pp. 388-416, Lea and Febiger, Philadelphia, 6 th ed., 1988.

Hercberg, S., M. Chauliac, P. Galan, M. Devanlay, I. Zohoun, Y. Agboton, Y. Soustre, C. Bories, J-P. Christides, G. Potier De Courcy, A-M. Masse-Raimbault, and H. Dupin, "Relationship between Anemia, Iron and Folacin Deficiency, Haemoglobinopathies and Parasitic Infection", Hum. Nutr. : Clin. Nutr., 40C, 371-379, 1986.

Huber, M.A., L.L. Wallins, and P. DeRusso, "Folate Nutrition in Pregnancy," J. Am. Diet. Assoc. 88, 791-795, 1988.

Jacobs, A., "Non-Haematologic Effect of Iron Deficiency," Clin. Haematol., 11, 353-365, 1982.

Jansuittivechakul, O., "Studies of Folic Acid Content in Milk and Milk Products," M.Sc. (Pharmacy) Thesis, Department of Food Chemistry, Chulalongkorn University, 1979.

Johan, E.K., "Plasma, Red Cell, and Breast Milk Folacin Concentration in Lactating Women," Am. J. Clin Nutr., 38, 929-935, 1983.

Keagy, P.M., "Computerized Semiautomated Microbiological Assay of Folacin," J. Assoc. Off. Anal. Chem., 69, 773-777, 1986.

Keagy, P.M., B. Shane, and S.M. Oace, "Folate Bioavailability in Humans : Effect of Wheat Bran and Beans," Am. J. Clin. Nutr., 47, 80-88, 1988.

Kirsch, A.J., and T.S. Chen, "Comparison of Conjugase Treatment Procedures in the Microbiological Assay for Food Folacin," J. Food Sci., 49, 94-98, 1984.

Kivijarvi, V., "Iron Deficiency in Women Using Modern Copper Intrauterine device," Obstet. Gynecol., 67, 95-98, 1986.

Krause, M.V., and L.K. Mahan, "Vitamins," Food, Nutrition & Diet Therapy, pp.128-130, W.B. Saunders, Philadelphia, 7th ed., 1984.

Marcus, D.L., and M.L. Freedman, "Role of Heme and Iron Metabolism in Controlling Protein Synthesis," J. Am. Ger. Soc., 34, 593-600, 1986.

Milne, D.B., L.K. Johnson, J.R. Mahalko, and H.H. Sandstead," Folate Status of Adult Males Living in a Metabolic Unit : Possible Relationships with Iron Nutriture," Am. J. Clin. Nutr., 37, 768-733, 1983.

Milne, D.B., W.K. Canfield, J.R. Mahalko, and H.H. Sandstead, "Effect of Oral Folic Acid Supplement on Zinc, Copper and Iron Absorption and Excretion," Am. J. Clin. Nutr., 39, 539-9, 1984.

Monsen, E.R., "Iron Nutrition and Absorption : Dietary Factors which Impact Iron Bioavailability," J. Am. Diet. Assoc., 88, 786-790, 1988.

Monsen, E.R., C. Critchlow, C.A. Finch, D.M. Donohue, "Iron Balance in Superdonors," Transfusion., 23, 221, 1983.

Morck, T.A., S.R. Lynch, and J.D. Cook, "Inhibition of Food Iron Absorption by Coffee," Am. J. Clin. Nutr., 37, 416, 1983.

Morris, E.R., "An Overview of Current Information on Bioavailability of Dietary Iron to Humans," Fed. Proc., 42, 1716-1720, 1983.

Mukherjee, M.D., H.H. Sandstead, M.V. Ratnaparkhi, L.K. Johnson, D. B. Milne, H.P.Stelling, "Maternal Zinc, Iron, Folic Acid, and Protein Nutrition and Outcome of Human Pregnancy," Am J. Clin. Nutr., 46, 496-507, 1984.

Olson, R.E. (ed.) "Effect of Meals on Iron Absorption," Nutr. Rev., 44, 22-24, 1986.

O'Neil-Cutting, M.A., and W.H. Crosby, "The Effect of Antacids on the Absorption of Simultaneously Ingested Iron," J.A.M.A., 255, 1468-1470, 1986.

Perry, L.M., Medicinal Plant of East and Southeast Asia, The MIT Press, the Massachusettes Institute of Technology, USA, 1980.

Phillips, D.R., and A.J.A. Wright, "Studies on the Response of *Lactobacillus casei* to Different Folate Monoglutamates," Br. J. Nutr., 47, 183-189, 1982.

————. "Studies on the Response of *Lactobacillus casei* to Folate Vitamin in Foods," Br. J. Nutr., 49, 181-186, 1983.

Pike, R.L., and M.L. Brown, (eds.) Nutrition: An Integrated Approach, pp. 872, John Wiley and Sons, New York, 2 nd ed., 1976,

Reisenauer, A.M., and C.H. Halsted, "Human Folate Requirements," J. Nutr., 117, 600-602, 1987

Sauberlich, H.E., M.J. Kretsch, J.H. Skala, H.L. Johnson, and P.C. Taylor, "Folate Requirement and Metabolism in Nonpregnant Women," Am. J. Clin. Nutr., 46, 1016-1028, 1987.

Schultz, B.M., and M.L. Freedman, "Iron Deficiency in the Elderly," Bailliere's Clin. Haematol., 1, 291-313, 1987.

Seligman, PA., C.D. Butler, and R.H. Allen, "Effect of a Meal on Iron Absorption from Prenatal Multivitamin-Mineral Supplements," Blood, 64 (suppl. 1), 42a, 1984.

Simmer, K., C. James, and R.P.H. Thompson, "Are Iron-Folate Supplements Harmful?," Am. J. Clin. Nutr., 45, 122-125, 1987.

Slatkavitz, C.A., and F.M. Clydesdale, "Solubility of Inorganic Iron as Affect by Proteolytic Digestion," Am. J. Nutr., 47, 487-495, 1988.

Soemantri, A.G. E. Pollitt, and I. Kim, "Iron Deficiency Anemia and Education Achievement," Am. J. Clin. Nutr., 42, 1221-1228, 1985.

Steinberg, S.E., "Mechanisms of Folate Homeostasis," Am. J. Physiol., 246, G 319-G 324, 1984.

Taylor, K.B., and L.E. Anthony, Clinical Nutrition, p. 294-319, McGraw-Hill Book Co., New York, 1983.

Ward, C.G., "Influence of Iron on Infection," Am. J. Surg., 151, 291-295, 1986.

Wattanapenpaiboon, N., "Effect of Heat Treatments and Freezing on Content of Different Forms of Iron in Meats," M.Sc. (Pharmacy) Thesis, Department of Food Chemistry, Chulalongkorn University, 1986.

Williams, S.R., Nutrition and Diet Therapy, pp. 147, 150-153 The C. V. Mosby Co., St. Louis. 4 th ed., 1981.

Wright, A.J.A., and D.R. Phillips, "The Threshold Growth Response of *Lactobacillus casei* to 5-methyl-tetrahydrofolic acid : Implication for Folate Assays," Br. J. Nutr., 53, 569-573, 1985.

ภาคผนวก

ตารางที่ 13 รายการสมุนไพรที่มีความถี่สูงในการใช้ผสมในยาบำรุงเลือดแผนโบราณ (กองวิจัยทางแพทย์, 2529)

ชื่อสมุนไพร	ชื่อวิทยาศาสตร์
1. กระวาน	*Amomum krervanh* Pierre.
2. กานพลู	*Syzygium aromaticum* Merr. & Perry.
3. โกฐจุฬาลัมพา	*Artemisia indica* Willd.
4. โกฐเขมา	*Atractyloides lyrata* Seib.
5. โกฐเชียง	*Ligusticum officinale* Koch.
6. โกฐสอ	*Angelica anomala* Pall.
7. โกฐหัวบัว	*Conioselinum univettatum* Turcz.
8. ข่าต้น	*Cinnamomum siamense* Craib.
9. ขิง	*Zingiber officinale* Roscoe.
10. คำฝอย	*Carthamus tinctorius* Linn.
11. จันทน์แดง	*Dracaena loureiri* Gagnep.
12. (ลูก)จันทน์	*Myristica fragrans* Linn.
13. (ดอก) จันทน์	*Myristica fragrans* Linn.
14. เจตมูลเพลิง	*Plumbago indica* Linn.
15. ชะพลู	*Piper sarmentosum* Roxb.
16. ชะเอมเทศ	*Glycyrrhiza glabra* Linn.
17. ดีปลี	*Piper chaba* Hunt.
18. เทียนขาว	*Cuminum cyminum* Linn.
19. เทียนข้าวเปลือก	*Foeniculum vulgare* Miller.
20. เทียนดำ	*Abroma angusta* Linn.
21. เทียนแดง	*Lepidium sativum* Linn.
22. เทียนตาตั๊กแตน	*Anethum graveolens* Linn.
23. ฝาง	*Caesalpinia sappan* Linn.
24. พริกไทยดำ	*Piper nigrum* Linn.
25. ไพล	*Zingiber cassumunar* Roxb.
26. มะกรูด	*Citrus hystrix* DC.
27. ว่านน้ำ	*Acorus calamus* Linn.
28. สะค้าน	*Piper ribesioides* Wall.
29. อบเชยญวน	*Cinnamomum loureirii* Nees.
30. อบเชยเทศ	*Cinnamomum zeylanicum* Nees.

ตารางที่ 14 ความถี่คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของการใช้สมุนไพรในตำรับยาแผนโบราณที่ขึ้นทะเบียน (รายชื่อสมุนไพรต่อไปนี้เป็นสมุนไพรที่มีอยู่ในตำรับยาบำรุงเลือดแผนโบราณ) (กองวิจัยทางแพทย์, 2529)

ชื่อสมุนไพร	ความถี่ของการใช้ (%) เป็นยาบำรุงเลือด	ชื่อวิทยาศาสตร์
กระชาย	13	*Boesenbergia pandulata* Schltv.
กระเทียม	16	*Allium sativum* Linn.
กระวาน	46	*Amomum krervanh* Pierre.
กรุงเขมา	2	*Cyclea barbata* Linn.
กฤษณา	22	*Aquillaria agallocha* Roxb.
กระดังงา	9	*Cananga odorata* Hook.
กะทือ	14	*Zingiber zerumbet* Smith.
กะลำภัก	18	*Euphorbia antiquorum* Linn.
กันเกรา	4	*Fagraea fragrans* Roxb.
กานพลู	48	*Syzygium aromaticum* Merr. & Perry
กำลังวัวเถลิง	10	*Anaxagorea byonensis* Gray.
กุ่มน้ำ	4	*Crataeva hygrophila* Kurz.
กุ่มบก	8	*Crataeva erythrocarpa* Gagnep.
แกแล	11	*Cudrania javanensis* Trec.
โกฐกระดูก	21	*Saussuria lappa* C.B. Clark.
โกฐกักกรา	1	*Anacyclus pyrethrum* Linn.
โกฐจุฬาลัมพา	34	*Artemisia indica* Willd.
โกฐก้านพร้าว	15	*Picrorhiza kurroa* Royle.
โกฐเขมา	43	*Atractyloides lyrata* Seib.
โกฐเชียง	54	*Ligusticum officinale* Koch.
โกฐน้ำเต้า	19	*Rheum emodi* Wallich.
โกฐพุงปลา	15	*Terminalia chebala* Retz.
โกฐสอ	39	*Angelica anomala* Pall.
โกฐหัวบัว	53	*Conioselinum univettatum* Turez.
ขมิ้นเครือ	7	*Arcangelisia flava* Merr.
ขมิ้นชัน	9	*Curcuma longa* Linn.
ขมิ้นอ้อย	9	*Curcuma zedoaria* Rosc.

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ความถี่ของการใช้ (%) เป็นยาบำรุงเลือด	ชื่อวิทยาศาสตร์
ขอนดอก	13	*Mimusops elengi* Linn., *Lagerstroemia floribunda* Linn.
ข่าต้น	28	*Cinnamomum siamense* Craib.
ข้าวเย็นใต้	8	*Smilax* sp.
ข้าวเย็นเหนือ	8	*Smilax* sp.
ขิง	73	*Zingiber officinale* Roscoe.
ขี้กาขาว	1	*Trichosanthes cordata* Roxb.
ขี้กาแดง	1	*Trichosanthes bracteata* Voigh.
ขี้เหล็ก	12	*Cassia siamea* Lam.
คนทีสอ	3	*Vitex trifolia* Linn.
ครั่ง	10	*Tachardia lacca* Kerr.
คัดเค้า	4	*Randia siamensis* Craib.
คาง	4	*Albizzia lebekkoides* Benth.
คำไทย	12	*Bixa orellana* Linn.
คำฝอย	60	*Carthamus tinctorius* Linn.
จันทน์ขาว	17	*Diospyros decandra* Lour.
จันทน์ชะมด	6	*Mansonia gagei* Drumm.
จันทน์แดง	24	*Dracaena loureiri* Gagnep.
จันทน์เทศ	7	*Myristica fragrans* Linn.
จันทน์ (ลูก)	50	*Myristica fragrans* Linn.
จันทน์ (ดอก)	45	*Myristica fragrans* Linn.
จำปา	8	*Michelia champaca* Linn.
เจตมูลเพลิง	58	*Plumbago indica* Linn.
ชะพลู	36	*Piper sarmentosum* Roxb.
ชะลูด	15	*Alyxia reinwardtii* Bl.
ชะเอมเทศ	36	*Glycyrrhiza glabra* Linn.
ชะเอม	8	*Albizzia myriophylla* Benth.
ชิงช้าชาลี	1	*Tinospora cordifolia* Miers.

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ความถี่ของการใช้ (%) เป็นยาบำรุงเลือด	ชื่อวิทยาศาสตร์
ดองดึง	3	*Gloriosa superba* Linn.
ดีปลี	72	*Piper chaba* Hunt.
ตองแตก	4	*Bariospermum montanum* Muell-Arg.
ตะไคร้	3	*Cymbopogon citratus* Stopf.
ตีนเป็ด	8	*Alstonia scholaris* R.Br.
เต่าเกียด	7	*Homalomena aromatica* Schoff.
เถาคันแดง	9	*Columella trifolia* Merr.
เถาวัลย์เปรียง	12	*Derris scandens* Benth.
ทองกวาว	1	*Butea monosperma* O.Ktze.
ทิ้งถ่อน	1	*Albizzia procera* Benth.
เทพทาโร	2	*Cinnamomum parthenoxylon* Meissn.
เทียนแกลบ	2	*Foeniculum vulgare* Mill.
เทียนขาว	55	*Cuminum cyminum* Linn.
เทียนข้าวเปลือก	54	*Foeniculum vulgare* Miller.
เทียนดำ	64	*Abroma angusta* Linn.
เทียนแดง	54	*Lapidium sativum* Linn.
เทียนตากบ	1	*Carum carvi* Linn.
เทียนตาตั๊กแตน	50	*Anethum graveolens* Linn.
เทียนเยาวพาณี	14	*Artemisia scoporia* waldst. & Kit.
เทียนสัตตบุษย์	5	*Pimpinella anisum* Linn.
น้ำนมราชสีห์	8	*Euphorbia hirta* Linn.
บอระเพ็ด	9	*Tinospora tuberculata* Baume.
บอระเพ็ดพุงช้าง	2	*Stephania pierrei* Diels.
บัวหลวง	18	*Nelumbo nucifera* Gaerth.
บุก	2	*Amorphophalus saraburiensis* Gagnep.
บุนนาค	16	*Mesua ferrea* Linn.
เบญกานี	2	*Quercus infectoria* Olivier.
เปราะหอม	20	*Kaempferia galanga* Linn.
เปล้าน้อย	20	*Croton sublyratus* Kurz.

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ความถี่ของการใช้ (%) เป็นยาบำรุงเลือด	ชื่อวิทยาศาสตร์
เปล้าใหญ่	20	*Croton oblingifolius* Roxb.
ผักชีล้อม	8	*Oenanthe stolonifera* Wall.
ผักชีลาว	8	*Anethum graveolens* Linn.
ผักแพวแดง	18	*Iresine herbstii* Hook.f.
ผักเสี้ยนผี	4	*Cleome viscosa* Linn.
ฝาง-ฝางเสน	58	*Caesalpinia sappan* Linn.
พญามือเหล็ก	2	*Strychnos roborans* A.W. Hill.
พญารากขาว	8	*Albizzia lucida* Benth.
พญารากดำ	8	*Polyalthia cerasoides* Benth.
พญายา	2	*Hesperathusa crenulata* Raem.
พริกไทย	59	*Piper nigrum* Linn.
พริกหอม	6	*Zanthoxylum piperitum* Linn.
พริกหาง	4	*Piper cubeba* Linn.
พิกุล	10	*Mimusops elengi* Linn.
พิลังกาสา	5	*Ardesia colorata* Roxb.
พิษนาศ	9	*Artemisia indica* Willd.
ไพล	26	*Zingiber cassumunar* Roxb.
มะกรูด	27	*Citrus hystrix* DC.
มะกา	2	*Bridelia siamensis* Craib.
มะขามป้อม	13	*Phyllanthus emblica* Linn.
มะตูม	9	*Aegle marmelos* Cerr.
มะนาว	1	*Citrus aurantifolia* Swing.
มะรุม	3	*Moringa oleifera* Lomk.
มะลิ	2	*Jusminum sambac* Ait.
มะแว้งเครือ	3	*Solanum trilobatum* Linn.
โมกมัน	10	*Wrightia tomentosa* Roem. & Schult.
ยาดำ	7	*Aloe vera* Linn.
ว่านกีบแรด	1	*Angiopteris evecta* Hoffm.
ว่านชักมดลูก	17	*Curcuma comosa* Roxb.

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ความถี่ของการใช้ (%) เป็นยาบำรุงเลือด	ชื่อวิทยาศาสตร์
ว่านน้ำ	26	*Acorus calamus* Linn.
ว่านมหาเมฆ	3	*Curcuma aeruginosa* Roxb.
ว่านร่อนทอง	4	*Globba* sp.
ส้มกุ้งน้อย	2	*Grewia sinuata* Wall.
ส้มกุ้งใหญ่	2	*Aporosa roxburghii* Baill. และ *Ardisia siamensis* Fletch.
ส้มป่อย	3	*Acacia concinna* DC.
สมอดีงู	1	*Terminalia citrina* Roxb.
สมอเทศ	10	*Terminalia* sp.
สมอไทย	23	*Terminalia chebula* Retz.
สมอพิเภก	11	*Terminalia bellerica* Roxb.
สมุลละแว้ง	21	*Podocarpus neriifolius* D. Don.
สะค้าน	50	*Piper ribesioides* Wall.
สะเดา	1	*Azadirachta indica* Linn.
สักขี	6	*Dalbergia candenatensis* Prain
สารภี	10	*Ochocarpus siamensis* T. And.
สารส้ม	28	*Alum*
แสมทะเล	16	*Avicennia officinalis* Linn.
แสมสาร	11	*Cassia garrettiana* Craib.
โสม	4	*Talinum patens* Willd.
หญ้ายองไฟ	6	?
หนอนตายหยาก	1	*Stemona collinsae* Craib.
หนาด	3	*Blumea balsamifera* DC.
หว้า	5	*Syzygium cumini* Merr. & Pervy.
หอม	8	*Allium ascalonicum* Linn.
หางไหลขาว	2	*Derris* sp.
หางไหลแดง	11	*Derris elliptica* Benth.
หัศคุณเทศ	12	*Kleinhovia hospita* Linn.
หัศคุณไทย	9	*Micromelum minutum* Wight & Arn.

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ความถี่ของการใช้ (%) เป็นยาบำรุงเลือด	ชื่อวิทยาศาสตร์
แห้วหมู	21	*Cyperus rotundus* Linn.
อบเชยญวน	24	*Cinnamomum loureirii* Nees.
อบเชยเทศ	25	*Cinnamomum zeylanicum* Nees.
อบเชยไทย	2	*Cinamomum iners* Bl.
เอื้องเน็ดม้า	5	*Polygonum chinense* Linn.

ตารางที่ 15 รายละเอียดของยาบำรุงเลือดแผนโบราณที่ใช้ในการวิจัย

ชื่อยา	ส่วนประกอบ	วิธีรับประทาน	หมายเหตุ
1. สตรีเพ็ญภาค	ในน้ำยา 150 ซี.ซี. มีะ- โกฐเชียง 4.00 ก. โกฐหัวบัว 4.50 ก. ตานเชียม 2.50 ก. กิ่งอบเชย 2.50 ก. บักคี้ 3.00 ก.	รับประทานครั้งละ 1 ช้อนโต๊ะ วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร และก่อนนอน ผสมน้ำพอควร	ห้ามสตรีมีครรภ์และคนมีไข้รับประทาน
2. สตรีสมบูรณ์เวช	ในน้ำยา 560 ซี.ซี.:- โสมเกาหลี 10.00 ก. โกฐเชียง 20.00 ก. โกฐหัวบัว 20.00 ก. คำฝอย 20.00 ก. เอ๊ียบ้อเช่า 20.00 ก.	รับประทานครั้งละ 2 ช้อนโต๊ะ วันละ 3 เวลา ก่อนอาหาร และก่อนนอน	ห้ามสตรีมีครรภ์รับประทาน
3. แสงสว่างตราค้างคาว	ในน้ำยา 900 ซี.ซี. :- โกฐเชียง 10 ก. โกฐหัวบัว 10 ก. อบเชย 10 ก. เอ๊ียระเช่า 10 ก. ตันพ้วย 10 ก.	รับประทานครั้งละ 1-2 ช้อนโต๊ะ วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร	-
4. สตรีตราเสือดาว	ในน้ำยา 45 ซี.ซี.:- โกฐเชียง 1031 มก. โกฐหัวบัว 387 มก. แก่นฝาง 515 มก.	รับประทานครั้งละ 1-2 ช้อนโต๊ะ วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร	ห้ามในสตรีมีครรภ์และคนมีไข้

ตารางที่ 15 รายละเอียดของยาบำรุงเลือดแผนโบราณที่ใช้ในการวิจัย (ต่อ)

ชื่อยา	ส่วนประกอบ	วิธีรับประทาน	หมายเหตุ
5. สตรีเบนโล	ใน 216.3 ลิตร ชวนเกียง 1,800 ก. แปะเจียก 2,700 ก. หัวแห้วหมู 3,600 ก. เล่งจือจี้ 1,800 ก. คำฝอย 1,800 ก. ท่อยิ้น 1,350 ก. โต้วตัง 1,800 ก. เอ๊ียะบ่อเช่า 13.5 กก. ตังกุย 2,700 ก.	รับประทานครั้งละ 3 ช้อนโต๊ะ วันละ 2 ครั้ง หลังอาหาร	ห้ามในสตรีมีครรภ์
6. ธรีนิสิงเห	ในน้ำยา 10,000 ซี.ซี. โสมเกาหลี 10 ก. โสมจีน 10 ก. ลูกเร่ว 60 ก. คำฝอย 60 ก. เปลือกส้ม 40 ก. ดอกพิกุล 60 ก. โกฐหัวบัว 60 ก. เปลือกฝ้ายขาว 60 ก. ชะลูกแดง 60 ก. เปลือกโลก 50 ก. ชะเอม 100 ก. อบเชย 60 ก.	รับประทานครั้งละ 1 ช้อนโต๊ะ วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร	ใช้หลังคลอดบุตร

ตารางที่ 15 รายละเอียดของยาบำรุงเลือดแผนโบราณที่ใช้ในการวิจัย (ต่อ)

ชื่อยา	ส่วนประกอบ	วิธีรับประทาน	หมายเหตุ
7. สตรีตราพระจันทร์	ในน้ำยา 100 ซี.ซี. ว่านชักมดลูก 2 ก. แก่นชี้เหล็ก 2 ก. ต้นเปล้าน้ำเงิน 2 ก. ดอกคำฝอย 2 ก. แก่นสั่นทม 2 ก. ลูกจันทน์เทศ 1 ก.	รับประทานครั้งละ 3 ช้อนโต๊ะ วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร	-
8. คุณหญิงตรากระต่าย	ในน้ำยา 15 ซี.ซี. หัสคุณเทศ 500 ก. หางไหลแดง 500 ก. เถาสค้าน 300 ก. เบี้ยจั่น 300 ก. โกฐเชียง 300 ก. ว่านนางคำ 500 ก. ผักเป็ดแดง 500 ก. เปลือกโลกแดง 500 ก. พริกไทย 300 ก.	รับประทานครั้งละ 1-2 ช้อนโต๊ะ วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร	ห้ามในสตรีมีครรภ์
10. บำรุงเลือดตราสังข์	ในน้ำยา 15,000 ซี.ซี. จันทน์ทั้ง 2 หนักอย่างละ 500 ก. ว่านชักมดลูก 500 ก. ดอกคำฝอย 500 ก. ลูกจันทน์ 500 ก. อบเชยเทศ 150 ก.	ยา 1 ขวด (200 ซี.ซี.) ดองสุราขาว 1 ใหญ่ รับประทานครั้งละ 1-2 ช้อนโต๊ะ วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร	ห้ามในสตรีมีครรภ์

ตารางที่ 15 รายละเอียดของยาบำรุงเลือดแผนโบราณที่ใช้ในการวิจัย (ต่อ)

ชื่อยา	ส่วนประกอบ	วิธีรับประทาน	หมายเหตุ
11. ยาน้ำผิวพรรณตราหมีบิน	ในน้ำยา 350 ซี.ซี. อบเชยญวน 5 ก. ชะเอมเทศ 5 ก. เช็กตี้ 5 ก. งูกชิก 5 ก. โกฐหัวบัว 5 ก. แปะเจียก 5 ก.	รับประทานครั้งละ 1-2 ช้อนโต๊ะ วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร	ห้ามในสตรีมีครรภ์และคนมีไข้
12. สตรีลื่อเจี่ยงเน้ง (ตราปลาเสือดาว)	ในน้ำยา 1700 ซี.ซี. โกฐเชียง 30 ก. โกฐหัวบัว 30 ก. เบญจกุล 25 ก. แก่นฝาง 10 ก.	รับประทานครั้งละ 1-2 ช้อนโต๊ะ วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร	ห้ามในสตรีมีครรภ์และคนมีไข้
13. ปอคุณเอ๊ียะบ๊อ	ในน้ำยา 250 ซี.ซี. โกฐเชียง 6 ก. โกฐหัวบัว 3 ก. ตั้งเชียม 4 ก. เอ๊ียะบ๊อเช่า 15 ก.	รับประทานครั้งละ 2-3 ช้อนโต๊ะ วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร	ห้ามในสตรีมีครรภ์และคนมีไข้ และวัณโรค
14. เลียงคุณเอ๊ียะบ๊อ	ในน้ำยา 22,800 ซี.ซี. เอ๊ียะบ้อเช่า 600 ก. คอกคำฝอย 200 ก. โกฐหัวบัว 150 ก. โกฐเชียง 200 ก. หัวแห้วหมู 200 ก. ตั้งเชียม 150 ก.	รับประทานครั้งละ 2 ช้อนโต๊ะ วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร	ห้ามในสตรีมีครรภ์และคนมีไข้

ตารางที่ 15 รายละเอียดของยาบำรุงเลือดแผนโบราณที่ใช้ในการวิจัย (ต่อ)

ชื่อยา	ส่วนประกอบ	วิธีรับประทาน	หมายเหตุ
15. สตรีตังกุยเอียงอ้วยกอ	ตังกุย 24.63 % อากา 1.6 % ตังเชียม 1.6 % อิ้งคี้ 1.6 % เล็กตี่ 1.6 % อกเหล็ง 1.6 % แป๊ะเจียก 1.6 % ชวงเกียง 0.7 % กำเฉ้า 0.7 % น้ำตาล + น้ำ 65 %	รับประทานครั้งละ 1 ช้อนโต๊ะ วันละ 3 ครั้ง	-
16. ยาผงดองเหล้าตรามีดหมอ	ในผงยา 100 ก. โกฐเชียง 3 ก. โกฐหัวบัว 3 ก. ฝาง 10 ก. โสมเกาหลี 1.5 ก. โป๊ยกั๊ก 3 ก. พริกไทย 1.5 ก. ดีปลี 1.5 ก.	ยา 1 ห่อ (15 ก.) รับประทานวันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร ผสมสุราหรือน้ำร้อนครั้งละ 1 ช้อนชา (ใช้ยา 1 ห่อ กับสุรา 1 ขวด)	-
17. ยาผงตราเสือ 11 ตัว	ในผงยา 585.5 ก. โกฐเชียง 75 ก. ตามเชียม 45 ก. ระย่อม 15 ก. ฝาง 30 ก. กระดูกเสือ 30 ก.	ยา 1 ซอง (15 ก.) ดองสุรา 1 ขวด รับประทานครั้งละ 1-2 ช้อนโต๊ะ หรือยาผง 1 ช้อนชารับประทานกับน้ำสุกวันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร	ห้ามในสตรีมีครรภ์หรือคนมีไข้

ตารางที่ 15 รายละเอียดของยาบำรุงเลือดแผนโบราณที่ใช้ในการวิจัย (ต่อ)

ชื่อยา	ส่วนประกอบ	วิธีรับประทาน	หมายเหตุ
18. ยาบำรุงเลือดตราสังข์	ในผงยา 7350 ก. จันทน์ทั้ง 2 อย่าง อย่างละ 500 ก. ว่านชักมดลูก 500 ก. ดอกคำฝอย 500 ก. ลูกจันทน์ 300 ก. อบเชยเทศ 150 ก.	ยา 2 ซอง (40 ก.) ดองสุรา 1 ขวดใหญ่รับประทานครั้งละ 1 ถ้วยชา วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร ถ้ารับประทานสุราไม่ได้ ใช้น้ำสุกหรือน้ำผึ้งแทน	ห้ามในสตรีมีครรภ์
19. ยาดองบำรุงโลหิตตราแม่เลื่อน	ในผงยา 60 ก. สะค้าน 4 ก. รากชะพลู 4 ก. รากเจตมูลเพลิง 4 ก. ดอกจันทน์ 4 ก. หัสคุณเทศ 4 ก. พริกไทย 4 ก. กระเทียม 4 ก. แสมทะเล 4 ก.	ยา 1 กล่อง (60 ก.) ดองเหล้า 3 ขวด รับประทานครั้งละ 1 ช้อนโต๊ะ วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร	-

ประวัติผู้เขียน

นางสาว สุธีรา เศรษฐอภิธาน เกิดเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2507 ที่จังหวัดนครราชสีมา ได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนสุรนารีวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และสำเร็จการศึกษาขั้นปริญญาตรีเภสัชศาสตรบัณฑิต คณะเภสัชศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีการศึกษา 2530